

DE HVC NIEUWSBRIEF WORDT UITGEGEVEN DOOR DE HISTORISCHE
VERENIGING CAPELLE AAN DEN IJSSEL EN VERSCHIJNT 4 X
PER JAAR. LEDEN ONTVANGEN DE NIEUWSBRIEF GRATIS. HET
LIDMAATSCHAP KOST F 25,- PER JAAR. REDAKTIEMEDWERKERS:
H.G. GERRITSEN EN Ev.A. OBBS, FN J.J.G. ELHORST.

LEDENVERGADERING 11 MEI 1995

Het bestuur nodigt u hierbij uit voor de ledenvergadering op woensdag 11 mei 1995. Deze wordt gehouden in buurthuis De Wel aan de Bongerd 2a te Capelle aan den IJssel.
Aanvang: 20.00 uur.

P R O G R A M M A

1. Opening door de voorzitter, chr. S. Elhorst.
2. Mededelingen.
3. Goedkeuring notulen ledenvergadering van 27 april 1994.
De notulen zijn weergegeven in de nieuwsbrief van juni 1994, en zijn tevens beschikbaar op de ledenvergadering.
4. Jaarverslag 1994.
Zie hiervoor deze nieuwsbrief.
5. Jaarrekening 1994,
- resultatenrekening over 1994,
- balans per 31 december 1994.
Zie hiervoor deze nieuwsbrief.
6. Verslag kascontrolecommissie.
7. Goedkeuring jaarrekening 1994.
8. Begroting voor 1995.

Voorgesteld wordt de contributie voor 1995 te handhaven op hetzelfde bedrag als die voor 1994.

9. Begroting voor 1996, 1997, 1998 en 1999.
Zie hiervoor deze nieuwsbrief.
10. Verkiezing bestuur.
Statutair zijn aftredend de heren H.G. Gerritsen, P. van der Vaart en T. Verkaik.
Zij stellen zich herkiesbaar.
De zittende bestuursleden zijn de heren S. Elhorst, C. van Beusekom en A. Huisman.
De adviseurs blijven mw. Ev.A. Obbes en dhr. A.M. den Boer.
11. Verkiezing lid kascontrolecommissie.
Er dient 1 lid benoemd te worden voor de periode van 2 jaar; mw. A. Swets treedt af.
12. Rondvraag.

PAUZE

13. Lezing door dhr. P. Breedijk, vm. schout, over het onderwerp "De polders van Capelle aan den IJssel van 1773 tot 1973".
14. Sluiting.

Toelichting op de lezing.

Dhr. P. Breedijk is de laatste schout geweest van de polders van Capelle aan den IJssel, waartoe ook de Alexanderpolder behoort.

De functie van schout is vergelijkbaar met die van burgemeester in onze tijd.

Er wordt door de Stichting Historische Uitgaven Capelle aan den IJssel gewerkt aan de uitgave van het gelijknamige boek "De polders van Capelle aan den IJssel van 1773 tot 1973".

Het zal een interessante uitgave worden, die een beeld zal geven van de ontwikkeling van deze polders in 2 eeuwen.

JAARVERSLAG 1994

De HVC heeft op 27 april de ledenvergadering gehouden, waar het aantal bestuursleden weer op een normale sterkte is gekomen, namelijk op 6 personen.

De nieuwe bestuursleden zijn de heren S. Elhorst (voorzitter), A. Huisman en C. van Beusekom.

De zittende leden zijn de heren H.G. Gerritsen, P. van der Vaart en T. Verkaik.

De notulen van de ledenvergadering zijn opgenomen in de nieuwsbrief van juni 1994.

Een boeiende lezing werd gegeven door dhr. H. Pors over "heeft u ook al een familiewapen?".

Er hebben enkele gesprekken plaatsgevonden met het bestuur van de Stichting Beijerinck-gemaal over het gebruik van het vm. ketelhuis van het gemaal als oudheidkamer.

De stichting denkt aan een eenvoudige verbouwing, met een nieuwe betonvloer, het maken van toiletten en een keuken, voorzien van gas, water, electro, riolering en centrale verwarming. Er zal geen isolatie van de buitenwanden en het dak worden aangebracht.

De HVC zal het pand huren van de stichting. Aan de overeenkomst wordt gewerkt.

Er is overleg geweest met de konsulent van de Federatie van Musea in Zuid-Holland, die advies zal geven over de opzet van de oudheidkamer.

Inmiddels is ook het concept-beleidsplan voor de oudheidkamer geschreven.

Door 2 studenten van de Hogeschool Rotterdam (afd. vrijetijdskunde en recreatie) is een afstudeerproject gemaakt over "kijken naar kunst en cultuur in Capelle aan den IJssel".

Het project bestaat uit 2 onderdelen:

- lespakket voor leerlingen van de bovenbouw van de basisscholen;
- brochure met een wandelroute door de gemeente langs kunst en cultuur.

De HVC heeft de brochure gecontroleerd op eventuele onjuistheden.

Dhr. Gerritsen heeft op 14 april de Nationale Monumentenstudiedag 1994 in Dordrecht bezocht, waar minister van WVC, drs. H. d'Ancona de presentatie deed van het Strategisch Plan Monumentenzorg.

Het doel hiervan is, dat er in de komende 10 jaar aanzienlijk meer begrotingsmiddelen voor restauratie beschikbaar komen, jaarlijks een restauratiebudget van ruim 100 miljoen extra op de WVC-begroting.

De gem. Capelle a/d IJssel kent geen monumentenverordening.

Men komt hier terecht bij de provincie Z-H. Een samenvatting van de studiedag is beschikbaar voor belangstellende leden.

De HVC heeft van het gemeentebestuur een verzoek gekregen om voor 5 vergaderkamers in het nieuwe gemeentehuis namen aan te dragen.

Het bestuur heeft de volgende namen voorgesteld: Dirc Traveyskamer, Schielandkamer, Beijerinckkamer, Alexanderkamer, Van Cappellenkamer, Lanskamer, Kleykamer en Slotkamer.

Op 10 september werd voor de achtste keer de Open Monumentendag gehouden, georganiseerd in samenwerking met de gem. Capelle a/d IJssel. Voor het publiek waren opengesteld:

- het gevangenhuisje aan de Rozenburcht,
- de Regentenkamer in de Muziekschool,
- de Dorpskerk,
- de opkamer van het woonhuis bij de kinderboerderij aan de 's-Gravenweg 327,
- het J.A. Beijerinck-gemaal, waar de motoren regelmatig werden aangezet.

Voorts was er een fototentoonstelling in de hal van de Muziekschool ingericht met als thema "van dijkdorp tot voorstad in fotovlucht".

Op de Hollandsche IJssel voeren 3 oude zeilschepen een rondvaart, met voor het eerst een overtocht naar Krimpen a/d IJssel, waar het

Streekmuseum en de onlangs opgebouwde molen De Schelvenaer bezocht konden worden. In de Openbare Bibliotheek aan het Stadsplein waren in de maand september 2 vitrines ingericht met historische voorwerpen.

Bij de Stichting Historische Uitgaven Capelle aan den IJssel is een verzoek ingediend om te komen tot de uitgave van 2 publicaties.

De ene betreft de publicatie "De polders van Capelle aan den IJssel van 1773-1973", van dhr. P. Breedijk.

De andere betreft de publicatie "Zwerven door Oud-Capelle", van dhr. J.Th. van den Berg. De stichting heeft medegedeeld, dat zij overweegt slechts 1 uitgave te doen.

De uitgave van het jaarboek 1989-1990-1991 heeft vertraging ondervonden, maar het komt zeker uit in 1995.

De HVC-nieuwsbrief is 4 keer verschenen.

Van mw. E.P. Confurius heeft de vereniging een doos met tijdschriften van de Historische Vereniging Vlaardingen en de Historische Vereniging Holland ontvangen.

Van mw. P. van Kleef-Schipper zijn 2 ingebonden jaargangen ontvangen van De Spiegel van 1948-1950, alsmede een aantal foto's over Capelle. Van dhr. L. van der Pijl zijn 2 schoolplaten van de vaderlandse geschiedenis ontvangen.

Er komen regelmatig historische materialen binnen, die worden opgeslagen in de boerderij van dhr. M. Schinkel aan de 's-Gravenweg 325.

Het bestuur van de HVC heeft als grootste wens, dat in 1995 de oudheidkamer kan worden gerealiseerd, dan begint het eigenlijke werk.

Voor de inrichting van de oudheidkamer rekent het bestuur op de medewerking van de leden.

U kunt zich hiervoor melden bij de voorzitter of bij de secretaris.

H.G. Gerritsen, secretaris.

RESULTATENREKENING OVER 1994

opbrengsten	begroot	1994	kosten	begroot	1994
contributie '93	1.250,00	745,00	terugbetaling subsidie 1992	4.000,00	0,00
contributie '94	4.000,00	3.165,00	kwartaalbladen	750,00	393,25
	5.250,00	3.910,00	„		380,65
vooritbet. contributie '95		25,00	„		401,30
subsidie gem. Capelle a/d IJ.	5.000,00	4.113,91	brief aan leden kwartaalblad		123,65
					443,90
rente:			bestuurskosten	1.250,00	1.800,00
Postbankrek.		25,08	organisatie, vakbladen	500,00	500,00
renterek. „		216,37	jaarboek	8.000,00	0,00
plusrek. „		6,04	activiteiten, monumentendag	250,00	275,00
sterrek. „		36,61	Kamer van Koophandel, bijdr. 1994	61,00	61,00
ABN-AMRO riant		441,57	huisvesting	0,00	0,00
Rabobank		0,87	inventarisatie oude panden	500,00	0,00
	800,00	726,54	vitruines	0,00	3.824,63
jaarboek	6.500,00	0,00	stellingen	0,00	1.194,35
verkoop jaarboek	1.000,00	0,00	PC	4.000,00	0,00
debiteuren:			computeropleiding	0,00	1.170,33
H.A. Voet (VOC)	563,27	563,27	saldo	179,58	0,00
H.G. Gerritsen	0,00	138,82			
St. Hist. Uitg. Capelle a/d IJ.:					
K. v.d. Berg	35,00	35,00			
foto's H.A. Voet	750,00	750,00			
KvK bijdr. 1992, St. Hist. Uitg. Capelle a/d IJ.	92,31	92,31			
	877,31	877,31			
nadelig saldo	0,00	216,71			
totaal	19.990,58	10.571,56	totaal	19.990,58	10.571,56

22 februari 1995

BALANS PER 31 DECEMBER 1994

bezittingen	31-12-'93	31-12-'94	schulden	31-12-'93	31-12-'94
Postbankrek.	12.454,60	2.305,74	voorzieningen jaarboek	6.500,00	8.000,00
renterek. „	8.667,38	8.871,17	huisvesting	0,00	0,00
plusrek. „	150,80	156,84	inventarisatie oude panden	2.500,00	500,00
sterrek. „	835,29	871,90	crediteuren:		
ABN-AMRO riant	11.039,76	11.481,33	H.G. Gerritsen	400,00	0,00
Rabobank	275,56	276,43	saldo resultaten- rekening	8.468,30	216,71
	33.423,39	23.963,41	eigen vermogen	18.896,17	15.948,79
iteuren:					
H.A. Voet (VOC)	563,27	563,27			
H.G. Gerritsen	0,00	138,82			
St. Hist. Uitg. Capelle a/d IJ.:					
-K. v.d. Berg	35,00	0,00			
-foto's Voet	750,00	0,00			
-KvK bijdr. 1992 St. Hist. Uitg. Capelle a/d IJ.	92,31	0,00			
	877,31				
kas	0,50	0,00			
postzegels	0,00	0,00			
historische materialen	0,00	0,00			
ontvangen contributie '93	1.400,00	0,00			
ontvangen contributie '94	0,00	0,00			
subsidie gem. rekening 1992	500,00	0,00			
totaal	36.764,47	24.665,50	totaal	36.764,47	24.665,50

22 februari 1995

BEGROTING VOOR 1995

opbrengsten		kosten	
contributie 1994	0,00	nieuwsbrieven	2.000,00
contributie 1995	4.000,00	drukwerk	750,00
subsidie 1995 gem. Capelle a/d IJssel	5.000,00	bestuurskosten	2.000,00
subsidie van het Comité van Aanbeveling expositie Capelle a/d IJ. tijdens 1940-1945	4.000,00	inrichting expositie Capelle a/d IJssel tijdens 1940-1945	4.000,00
projectsubsidie gem. Capelle a/d IJssel	5.000,00	huur Beijerinck-gemaal	3.250,00
onkostenvergoeding vrijwilligers	700,00	inrichting oudheidkamer en energiekosten	1.000,00
voorzieningen jaarboek 1989-1990-1991	8.000,00	tentoonstelling gemaal jaarboek 1989-1990-1991	5.000,00
verkoop jaarboek	1.000,00	jaarboek 1989-1990-1991	8.000,00
debiteuren: H.A. Voet	563,27	Kamer van Koophandel, bijdrage 1995	61,00
rente	700,00	aktiviteiten, monumentendag 1995	300,00
		organisatie, vakbladen	500,00
		inventarisatie oude panden	500,00
		onderhoud PC	800,00
		onkostenvergoeding vrijwilligers	700,00
		saldo	102,27
totaal	28.963,27	totaal	28.963,27

Toelichting.

Omdat de HVC geen gebruik hoeft te maken van de reserve van het eigen vermogen, behoeft de contributie voor 1995 nog niet verhoogd te worden.

In de maand april 1995 wordt een expositie in het gemeentehuis gehouden over het onderwerp "Capelle aan den IJssel tijdens 1940-1945". Hiervoor is een begroting ingediend bij het Comité van Aanbeveling.

De verwachting is, dat in de tweede helft van 1995 het Beijerinck-gemaal in gebruik genomen kan worden als oudheidkamer. Voor de aankoop van de inventaris zal een beroep worden gedaan op een sponsor.

Bij de gem. Capelle a/d IJssel zal een aanvraag worden ingediend voor een projectsubsidie à f 5.000,00, waarmee een tentoonstelling zal worden ingericht.

22 februari 1995.

BEGROTING VOOR 1996, 1997, 1998 en 1999

opbrengsten		kosten	
contributie	5.000,00	nieuwsbrieven	3.000,00
subsidie gem. Capelle a/d IJssel	5.000,00	bestuurskosten	2.500,00
verkoop jaarboek	1.000,00	drukwerk	1.000,00
entreegeld oudheidkamer	2.500,00	huur Beijerinck-gemaal	6.500,00
sponsors	8.000,00	energiekosten gemaal	2.400,00
uit reserve	2.261,00	onverhoudskosten gemaal	250,00
		jaarboek	6.500,00
		Kamer van Koophandel, bijdrage	61,00
		aktiviteiten, monumentendag	300,00
		organisatie, vakbladen	500,00
		PC	500,00
		saloo	250,00
totaal	23.761,00	totaal	23.761,00

Toelichting.

Bij deze begroting is ervan uitgegaan, dat de kosten van de inrichting van de oudheidkamer apart worden gehouden. Deze zullen door een sponsor gefinancierd dienen te worden, zoals bijv. de Van Cappellenstichting.

De kunnen ervan uitgaan, dat het aantal leden zal toenemen tot 230 leden. De contributie wordt dan $155 \times f 25,00 + 75 \times f 15,00 = f 5.000,00$. Een verhoging van de contributie wordt niet noodzakelijk geacht.

Aan entreegeld van de oudheidkamer wordt voorgesteld f 2,50, totaal $1000 \times f 2,50 = f 2.500,00$.

De HVC zal een aanslag moeten doen op de reserves; voorgesteld wordt f 2.261,00 op jaarbasis. Daarnaast zal de HVC een beroep moeten doen op sponsors ad f 8.000,00 op jaarbasis.

Er kan ook worden gedacht aan sponsoring (advertenties) in de nieuwsbrieven.

Betreffende het aantrekken van een archivaris kan worden geconstateerd, dat dit voorlopig niet mogelijk is.

De kosten hiervoor bedragen voor 1 dag per week f 16.000,00 per jaar. 27 april 1995.

Op onze tentoonstelling "Capelle en de Tweede Wereldoorlog" lagen brieven van een Joodse onderduiker.

Aangezien wij deze te laat in ons bezit kregen om ze op te nemen in de bundel, en we ze van groot belang achten voor het vormen van een beeld van de bezettingstijd, plaatsen we ze alsnog in deze nieuwsbrief.

In de nationaalsocialistische denkwereld van Adolf Hitler mocht maar één partij bestaan: de Nationaalsocialistische en slechts één mensenras: het Germaanse. Al spoedig nadat hij in 1933 de macht in Duitsland had overgenomen, werden concentratiekampen gebouwd, waarin mensen met een andere politieke overtuiging werden opgesloten evenals mensen die niet tot het Germaanse ras behoorden.

Dit waren Joden en ook Zigeuners. Zij hadden volgens de nationaal-socialisten geen recht om te leven en moesten worden vernietigd.

Later ontstonden dan ook kampen, die dienden tot vernietiging van deze mensen.

De Joden en Zigeuners in de landen, die vanaf 1938 werden bezet, ondergingen hetzelfde lot.

In Nederland werd in 1941 het persoonsbewijs ingevoerd, dat iedereen steeds bij zich moest dragen. De Joden hadden zich in februari van dat jaar op het gemeentehuis van hun woonplaats moeten melden en op hun persoonsbewijs werd een J gestempeld.

Bovendien moesten zij - ter onderscheiding van andere Nederlanders - op alle kleding een gele zespuntige ster dragen, de z.g. Davidsster.

Al gauw moesten zij zich melden om naar kampen in Duitsland en Polen te worden getransporteerd "waar ze zouden moeten werken", zoals het heette.

In werkelijkheid waren het vernietigingskampen waar - zoals na de oorlog bleek - ongeveer 6.000.000 Joden en een niet precies bekend aantal Zigeuners, voornamelijk door vergassing, om het leven werden gebracht.

Eerst kregen ze een oproep om zich te melden en later werden razzia's gehouden, die vergemakkelijkt werden doordat met name de Joden in aparte wijken werden ondergebracht, zoals b.v. in Amsterdam.

Er waren Joden, die onderdoken. Dit was vanzelfsprekend gevaarlijk, niet alleen voor hen maar ook voor de mensen die onderdak boden. En eveneens voor de mensen van het verzet, die de Joden naar de onderduikadressen brachten en daarna soms naar weer een ander en naar nog een ander als er vrees bestond voor verraad. Ook zorgden zij voor levensmiddelenbonnen en geld. Volwassenen zaten in veel gevallen jaren op een klein kamertje zonder ooit naar buiten te kunnen gaan.

Voor kinderen was het meestal gemakkelijker, omdat die konden doorgaan voor een nichtje of neefje uit de stad waar niet meer genoeg te eten was. Maar die kinderen groeiden op in een vreemd gezin en zagen hun ouders jarenlang niet.

In Arnhem woonde een Joodse slager, wiens vrouw voor de oorlog was overleden. Hij had een zoon en een dochter. Beiden waren getrouwd en ze hadden ook allebei een dochtertje.

De dochter woonde met haar gezin in Utrecht, waar zij en haar man onderdoken en zo de oorlog overleefden.

Hun dochtertje woonde 3 jaar (van haar 11e tot haar 14e jaar) bij een groot Rooms-katholiek gezin in Arnhem. Ook zij kwam de oorlog goed door, maar had wel problemen om daarna weer enig kind te zijn van een vader en moeder die ze al die jaren niet had gezien.

Als Joden, en ook Zigeuners, door de Duitsers (en helaas ook soms door Nederlandse nazi's) waren opgepakt, dan werden ze eerst naar het kamp Westerbork in Drenthe getransporteerd. Vandaar vertrokken iedere dinsdag volgepakte treinen naar de kampen in Duitsland en Polen, waar de meesten direkt werden vergast, en anderen zeer zwaar werk moesten verrichten onder erbarmelijke omstandigheden. Ook werden met name kinderen aan medische proeven onderworpen. Slechts zeer weinigen van hen overleefden de kampen.

Het meisje (Sonneke zoals haar grootvader haar in zijn brieven noemt), dat de oorlog overleefde, woont sinds vele jaren in Capelle aan den IJssel. Van haar kregen we toestemming de brieven, die hij aan haar ouders schreef, in deze nieuwsbrief te publiceren. De eerste brief schreef hij in 1944 vanuit zijn derde onderduik-adres. Later, na de Slag om Arnhem, toen de stad op last van de Duitsers moest worden ontruimd, is hij toch nog - als gevolg van verraad - gearresteerd en naar Westerbork overgebracht. Gelukkig vertrokken toen geen treinen meer naar het Oosten als gevolg van de door de Nederlandse regering in Londen gelaste staking van de spoorwegmensen. De tweede brief schrijft hij uit het kamp nadat het door de Canadezen is bevrijd.

Zijn zoon, schoondochter en hun dochtertje heeft hij nooit teruggezien. In Westerbork hoorde hij dat ze in september 1943 waren doorgezonden naar het Oosten. Zij werden in een vernietigingskamp om het leven gebracht.

24 januari 1944

Lieve kinderen,

Zeer verheugd was ik zulk een grote, uitvoerige brief van jullie te ontvangen en te vernemen dat jullie G.Z.D. gezond zijn en, de omstandigheden in aanmerking genomen, het nogal goed maakt. Wat een geluk dat de lieve Sonneke zo goed verzorgd is. Dat is tenminste een groote zorg minder. Ik was erg blij met het portretje van haar. Wat een meid is het geworden. Mijn hartelijke dank hiervoor, ook voor de borstplaat, deze was erg lekker.

Van de ooms en tantes hoor ik niets meer. Zoo mijn vriend hoorde vertellen is te N. bij de J.R.

Wat Leo en Jetta betreft heb ik indertijd hooren vertellen dat ze met hun kind nog ontkomen zijn naar Zweden. Of het waar is weet ik niet.

Wat mij betreft gaat het wel. Van Leo, Gerda en het kind heb ik lang niets gehoord. Hopelijk zijn ze nog te Westerbork. Het is voor mij moeilijk iets gewaar te worden, daar de man door welke mijn vriend nog weleens iets hoorde, niet meer te A. is.

Ik zal jullie nu eens uitvoeriger schrijven hoe het mij vergaan is.

Terwijl ik op 17 november 1942 bij mijn vriend aan het werk was, werd ik door iemand gewaarschuwd dat 's avonds veel menschen zouden worden gehaald en daar ik een onderkomen had, heeft mijn vriend zooveel mogelijk kleeren en ondergoed voor mij bij

Oom H. weggehaald en mij dan 's avonds weggebracht. Hij heeft alles voor mij verzorgd en kwam iedere avond bij mij. Ik ben daar geweest tot 11 December en moest toen onverwachts de vlucht nemen, want in die wijk waren veel ondergedoken J. en er waren de nacht tevoren menschen gepakt. Toen liep het praatje dat daar 's avonds de straten zouden worden afgezet en huis aan huis huiszoeking zou worden gedaan. Ik was toen vreeselijk zenuwachtig en mijn vriend stuurde me een boodschap dat hij mij dien avond kwam halen. Waar ik toen heen moest wist ik niet. Het was hels donker toen hij kwam. Wij zijn toen de Rijnbrug maar overgefietsst. Ik wilde dat hij toen maar naar huis zou gaan en dat ik zelf maar verder moest zoeken. Hij antwoordde mij toen: "al moet ik de geheele nacht met je zoeken, ik ga niet naar huis voor ik weet dat je bezorgd bent". Ik ben dien avond terecht gekomen bij een arbeider. De eerste nacht heb ik op een paar stoelen gelegen, want die menschen hadden geen bed voor mij. De volgende dag hebben ze wat stroo op de grond gelegd, daar zakken op, daarover een laken, een deken en een kussen van hun zelve en toen heb ik wat kunnen slapen. Toen Zondags hebben ze wat beddengoed geleend van een zuster van de vrouw en toen kon ik tenminste tamelijk goed liggen. Ik ben daar 8 maanden geweest en heb al die tijd in een kamertje in het achterhuis op de grond geslapen, maar heb toch goed gelegen en geen koude geleden.

Eten kreeg ik genoeg en van mijn vriend kreeg ik iedere 4 weken een levensmiddelenkaart van hunzelve. Hij kwam mij minstens 2 maal per week bezoeken en bracht dan altijd van alles voor mij mede. Ook zijn vrouw kwam ieder oogenblik.

Ze moesten van hun huis af toch bijna één uur fietsen en al was het weer nog zoo slecht, hij kwam er maar steeds door.

Het is weleens gebeurd dat hij boeken voor mij vergeten had en dan kwam hij of zijn vrouw ze nogeens expres brengen. Ik kan nooit vergeten wat die menschen voor mij hebben gedaan en nog doen.

Onverwachts moest ik toen weer weg. Waar ik was woonde nog een buurman. Het huis was in tweeën verhuurd. Die buuren waren ook voor 100% betrouwbaar. Die buur kwam op zekeren dag thuis, dat was op 12 augustus. Hij was aangesproken door een paar marechaussees, die gehoord hadden dat er bij hem of zijn buurman een onderduiker was en waarschuwde hem, indien dat waar was, dat die dan de beenen moest nemen. Dan zouden ze nog een dag wachten met het door te geven. Dus je begrijpt, toen moest ik weer weg.

Mijn vriend werd gewaarschuwd en kwam mij 's avonds maar weer halen. Hij heeft mij weer een plaats bezorgd en daar ben ik tot nog toe. Ik heb het nu erg goed en een prachtige verzorging.

Ik ben hier nu al weer ruim 5½ maand, maar ben niet meer buiten geweest. Bij de vorige menschen waar ik was, ging ik iedere avond het weiland in. Dat kon ik veilig doen, want daar kwam nooit iemand en het was een eind van de weg af, maar in de stad gaat dat natuurlijk niet.

Ik zit hier de geheele dag op de kamer en ga 's avonds naar beneden als er tenminste geen visite komt. Ik doe een beetje werk in de huishouding als bedden opmaken, groenten schoonmaken en jassen. Geen klaverjassen, maar aardappelen jassen. Zoo moet ik de tijd maar zien door te komen.

Maar enfin, ik geloof nu toch dat er wel gauw een einde aan zal komen en als de goede God maar geeft dat ik mijn lieve kinderen gezond terug zie. We hopen maar dat het leed gauw geleden is en, alhoewel ik al zoo 64 jaar word, hoop ik dan nog een beetje te kunnen profiteren van het leven.

Ik had geen gelegenheid jullie met de verjaardagen van jou lieve Sini en lieve Sonneke te feliciteren, maar dat doe ik nu maar. Nu hoop ik maar dat mijn vriend deze week naar jullie toe gaat, dan heb je deze brief tenminste vlug.

Nu, lieve kinderen, eindig ik in de hoop jullie spoedig in gezondheid weer te zien. Kussen van jullie pa en de groeten aan jullie huisgenooten.

p.s. Zoojuist komt mijn vriend de brief halen, daar mevrouw naar Utrecht gaat.

Westerbork, 7.5.1945

Mijn lieve kinderen,

G.Z.D. ben ik nu eindelijk in de gelegenheid iets van mij te laten hooren. Ik ben sinds 28 November te Westerbork en heb mij gelukkig goed door deze ongelukkige tijd heen geworsteld.

Sinds 12 April is Westerbork bevrijd en trok, tegen de avond, een Canadeesche tank- en pantserafdeeling hier binnen. Het was een ontroerend oogenblik en ik heb mij niet geschaamd dat mij de tranen langs de wangen biggelden. Wij moeten hier voorloopig nog blijven, hoewel er al eenige honderden geflitst zijn. Of ze er iets mee bereikt hebben en op de plaats van bestemming zijn aangekomen, weet ik niet.

Nu, lieve jongens, hoe gaat het jullie, het was zeker een heele gewaarwording weder vrij te zijn, van de lieve Sonnie hebben jullie zeker ook lang niets gehoord. Wat zullen we elkaar veel te vertellen hebben als we weder bij elkaar zijn.

Helaas is Leo, Gerda en Popje september 1943 doorgezonden naar het Oosten. Bijen en Lisel, die nog steeds hier zijn, vertelden dat ze niet met een straftransport zijn weggezonden en vervoerd zijn met een personentrein en vol goeden moed waren. Zoo er hier verteld wordt zijn jonge menschen, die konden werken, wel gespaard geworden. Enfin, wij moeten op God vertrouwen die ons ook bevrijd heeft en het beste blijven hoopen.

De post functioneert nog niet, maar er gaat van hier een afdeeling marechaussees naar Amsterdam en Den Haag en hebben we de gelegenheid gekregen een brief te verzenden. Liesje van tante Eva is ook hier te Westerbork. Haar moeder en tante Suze waren in Den Haag ondergedoken, dus die zijn er ook nog. Oom Hartog, tante Zet, oom Bernhard en tante Jet waren bij elkaar te Nijmegen, dus hopenlijk hebben ook zij het gered. Verder weet ik van de geheele familie niets.

Het is een geheele geschiedenis hoe men mij gepakt heeft, te lang om het per brief te schrijven. Hopenlijk duurt het niet al te lang meer dat we elkander terug zien en dan heb ik heel wat te vertellen.

Ik heb eerst in een barak gewoond met 25 menschen. Ik was daar de zaalleider. Sedert eenige weken wonen we met zijn drieën in een huisje en hebben het beter dan eerst. Ik heb tijden gehad dat ik de geheele dag honger had en was sterk vermagerd. Echter heb ik het nu veel beter wat eten betreft en begin er ook weer goed uit te zien.

Er komen nu dagelijks groote transporten N.S.B.ers binnen. Die hebben het niet gemakkelijk; vooral de landwachters moeten het lijden. De joden hoeven nu niet meer te werken, alleen hebben ze het toezicht. Er zijn hier ook jongens van Vrij Nederland en marechaussees voor de bewaking. Deze treden zeer streng op tegen al wat N.S.B.er is. Ook heb ik hier al eenige Arnhemsche N.S.B.ers gezien, alhoewel de meeste uit de provincies Drente en Overijssel zijn. Zoo ik hoor zullen er hier circa 15000 komen.

Nu lieve jongens, hoop ik maar dat we elkaar gauw terug zien. Er zijn hier al verschillende ouders geweest en ook kinderen, die hun ouders kwamen zoeken en het is buitengewoon ontroerend als ze elkaar hier ontdekken.

Er zijn hier circa 800 joden, waaronder nog al wat gemengd gehuwden.

Nu, lieve kinderen, eindig ik maar. Ik kan bijna de tijd niet afwachten dat ik jullie terug zal zien en sta zeer vaak bij de slagboom uit te kijken of er voor mij geen bekenden komen. De mensen, die hier uit de buurt zijn, krijgen nogal eens bezoek.

Nu dag lieve jongens, een spoedig weerzien.
Hartelijke groeten en kussen van jullie

Vader

P.S. Ik leg hier een brief bij in. Die willen jullie zeker wel aan zijn adres bezorgen. Nog iets, Goldstein en zijn vrouw zijn ook hier. Ik werk bij hem en hij is erg aardig voor mij.

Daaaaaaaaaag